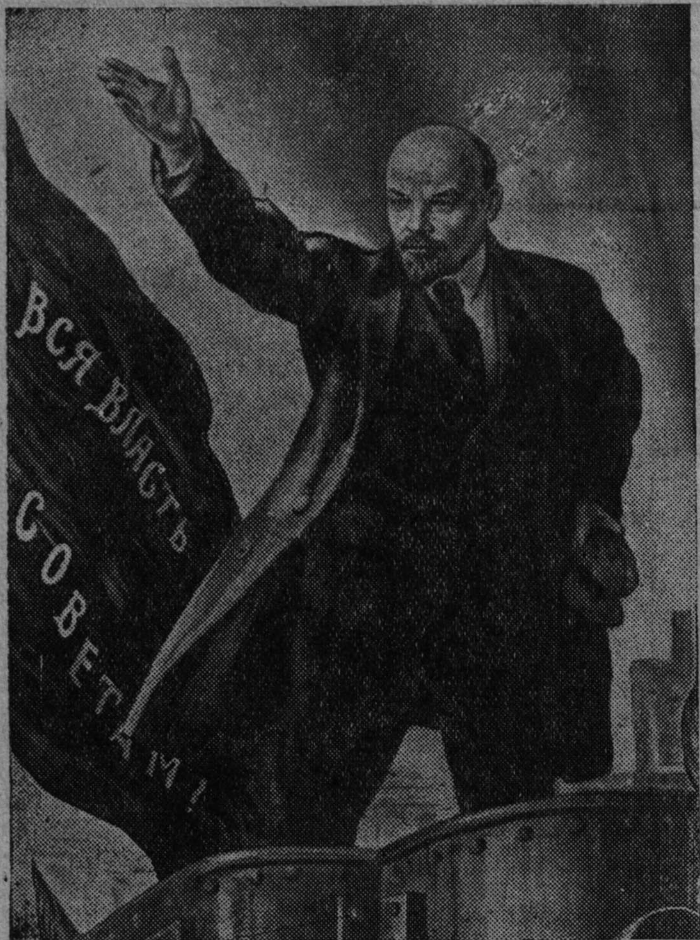

„Мемнан учитель, мемнан вождь Ильичым шорныза, йӧратыза, изучатлыза.

Внутренний ден внешний тушман-шамыч ваштореш—Ильич семын кучедалза да нуным сеҥыза.

У илышым, у бытым, у культурым—Ильич семын ыштыза.

Пашаште нигунамат изи деч ида отказыватлалт, вет изи гыч кугу ышталтеш,—тыште Ильичын ик эн важный заветше“.

И. Сталин.

Чыла элласе пролетарий-шамыч, ушныза!

Ямде лий

ВЛКСМ Маробком орган
АДРЕС: Йошкар-Ола, Пограничный, 45.

18 январь 1941 ий | ШУМАТКЕЧЕ | № 3 (684)

Пионер ден школьник-шамычын Всесоюзный военно - физкультурный соревнованийыште

Чихайдаровский курыкласе „бой“

11 январьыште эрдене лач 9 часлан мемнан батальон Иошкар-Оласе детский технический станций деке погынен.

Чылаштынат „винтовка“, ече ўмбаке ош каленкор дене маскироватлыме „станковый пулемет-шамычым“ пыжыктыме.

Чыланат ече дене улыт. Командир - шамыч пытартыш гана юнармеец-шамычын обмундированийыштым да оружийыштым проверятлышт. Вашке Кардашов Женян командованийже почеш Северный группа ола ӧрдыжышкӧ „боевой действий“ верышке тарванен кайышт.

Ик час жап гыч тудо уже чодраште, Чихайдаровский курыклаште оборонылан ямдылалтын. Командир оборонышто действоватлышаш план почеш огневой точка - шамычым шындылын, нуным маскироватленыт. Вара наблюдательный пост - шамычым проверятлен. Главный линий ончылно, иктаж 300 метр коклаште юнармеец-шамыч наступатлыше „противникым“ заблужденийыш пурташлан да тудын вийжым пален налашлан шояк оборонный верым ямдыленыт.

Южный группын кузе наступатлаш тӱҥалмыжым палаш йӧсӧ. Но мемнан ончылно задача: мемнан деч кум гана кугу виян наступатлыше „противникым“ ловушкыш пурташ, ужашын-ужашын шалалташ да нуным сеҥаш.

Атакым пӱнчеран чодра вел гыч вучымо. Йыр-ваш шып, чыла спокойно ыле.

Тиде жапыште Чихайдаровский курыкла коклаште наступленийлан ямдылалтмаш мучашке шуын. Южный группын юнармеецышт-шамыч шке командирышт—Каманин Витян приказшым вучен наступатлаш ямде шогеныт.

Кужу свисток. „Военный действий“ тӱҥалын.

Кок взвод чодраште кок велышке каен йомыныт. Кумышыжо пушеҥге коклаште маскироватлалтын, а чара верлаштыже куржын-куржын противник деке лишемыныт. А эн ончылно маскироватлалтын, шыпак эре ончыко да ончыко разведка нушкын.

Тудын задачыже: „противникын“ кушто улмыжым палаш, главныйже—Северный группын разведчикшым авырен налаш. Но тиде мӧҥгешла лекте: Северный группын 3 еҥан разведкыже Южный группын ик разведчикшым авыреныт. „Допросышто“, тудо Северный группа лач ваштареш толеш, — манын увертарен. Тыге тудо Северный группым ондален да фланг велым бдительностьым лушкыдемден.

Северный группын штабше „противникын“ фланг гыч пурымыжым вучен огылат, шола флангыште улшо „станковый пулеметым“ тушеч коранден. А Южный группа северян-шамычын начар укрепленийышт дене пайдаланен, пушеҥге коклаште чоян маскироватлалтын „противникын“ тылышкыже шола фланг гыч пурен.

Наступлений тӱҥалын. Командир-шамыч шке взводыштым да отделенийыштым ӱшанен вӱдат. Но кеч кунар эскерен действоватлен гынат, нуным северян-шамыч обнаружитленыт. Наступатлыше-шамыч ӱмбак лӱйкалаш тӱҥалыныт.

Тиде жапыште Южный группын командирже Каманин Витя „противникын“ вниманийжым, утларакшым тыл гыч да шола фланг гыч коранҥдашлан, тудым заблужденийшке пурташлан ик отделенийлан тӱҥ вий деч ӧрдыштӧ лӱйкалаш тӱҥалаш приказым пуа. Чояланымаш шотлан толын. Тиде жапыште вес часть-шамыч толын шуыт. „Ура-а!“ шергылте. Наступатлыше-шамычын, северян-шамычын, окопышкышт пурат. „Бой“ тӱҥалеш.

Вашке Северный группа кум „станковый пулеметым“ йомдара.

Южный группышко эре у вий толын шога. Укрепленный линий шалатыме.

Тыге тылзе утла ямдылалтме да вучымо „Штурмыш“ модышым Йошкар-Оласе детский технический станцийысе пионер-шамыч эртарышт.

Модмаш отлично эртен.

С. И. Иванов,
Юнармеец-шамычын „батальонный командирже“. Йошкар-Ола ДТС.

„Противникым“ пытарыме

Модыш эртаралтме деч тылзе ончычак, мемнан кокымшо рота „бойлан“ виян ямдылалтын.

Вот юнармеец-шамычын вачӱмбалнышт винтовка, ечыш пенгыдемдыме 4 „станковый пулеметым“ шупшын каят. Мемнан ротылан, 1-ше ротын укрепленный позицийжым да пулеметный гнездом атаковатлаш кӱлеш. Разведка „противникын“ вийже нерген увертарыш. Юнармеец-шамыч сайын маскироватлалтын, „противникын“ укрепленный верышкыже эркын нушкыт, а 1-ше рота тыгай атакым вученат огыл улмаш.

Вучыде „противникын“ укрепленный верышкыже „граната-шамыч“ толын пудештыт, „пулемет“ чот лӱйкала. Мемнан ротын юнармеецышт - шамыч „урам“ кычкырен наступатлаш тӱҥальыч. „Икмыняр жап гыч „противник“ пытаралтеш.

Виктор Каманин—
2-шо ротын командирже.
Йошкар-Ола ДТС.

341 № Сернурский избирательный округ деч Союз Советыш депутатым да 397 № Йошкар-Олинский городской избирательный округ ден 402 № Мари-Турекский избирательный округ деч национальность-шамыч Советыш депутат-шамычым сайлыме кече нерген

СССР Верховный Совет Президиумын Указше

1. 341 № Сернурский избирательный округ деч Союз Советыш депутатым да 397 № Иошкар-Олинский городской избирательный округ ден 402 № Мари-Турекский избирательный округ деч национальность-шамыч Советыш депутат-шамычым сайлымашым 1941 ий 16 февральлан назначитлаш.

2. Нине округлаште избирательный кампаний тӱҥалмашым 1941 ий 16 январь гыч увертараш.

СССР Верховный Совет Президиумын Председательже **М КАЛИНИН.**

СССР Верховный Совет Президиумын Секретарьже **А. ГОРКИН.**

Москва, Кремль.
1941 ий 8 январь.

СССР ден Германия коклаште хозяйственный соглашенийым заключитлыме

1941 ий 10 январьыште Москваште СССР ден Германия коклаште хозяйственный соглашенийым заключитлыме. Советский могырым Соглашенийым—СССР Внешний Торговля Калык Комиссар **А. И. Микоян** йолташ, германский могырым иностранный Паша Министерствын Посланникше д-р **К. Шнурре** подписыватленыт.

У соглашений 1940 ий 11 февральысе советско-германский Хозяйственный Соглашениеш основыватлалтеш да кок Правительствынат 1939 ийыште паледыме хозяйственный программым умбакыже шуктымо этап лийын шога. Соглашений СССР ден Германия коклаште товарооборотым 1942 ий 1 август марте регулироватла. Соглашенийыште ончыктымо ваш-ваш поставка-шамыч сумма первый договорный ийсе деч ятыр кугу. СССР Германийлан промышленный сырьем, нефтяной продукт-шамычым, путыракшым зерновойым колтен шога; Германия СССР-лан промышленный оборудованийым колта.

Переговор-шамыч СССР ден Германия коклаште улшо дружественный отношений-шамыч дене келшышын ваш-ваш умылымаш да ӱшанымаш духышто каен шогеныт. Чыла хозяйственный вопрос-шамычым, тиде шотышто СССР дек у территорий - шамычым ушымылан лийын лекше вопрос - шамычымат кок элым интересышт дене келшышын разрешитлыме.

5.

Ленинла илаш, пашам ышташ тунемза!

Великий Ленин

1924 ий, 21 январь... Тиде ойган кечым тӱня нигунам монден ок керт. Тиде кечын тӱнясе шемер-шамычын шкеныштын эн йӧратыме, эн лишыл еҥышт, вождьышт да учительышт —Владимир Ильич Ленин колен.

Те, йоча-шамыч, советский элеш шочында, ожнысо кугыжан Российысе илышым ужын одал. А вет ожно калык кузе орланен илен. Вот тиде илышым Ленин изинек ужын шоген. Тудо эше рвезе улмыжо годымак коммунистический партийым ышташ тӱҥалын, пашазе-шамычым да пӱтынь шемер-шамычым у илыш верч кучедалмашке вӱден, у сай илышым ышташ корным ончыктен.

Ленин калыкым сеҥымашыш конден. Ленин тӱняште лийше первый пролетарский революцийын организаторжо да вождьшо. Тудо тӱня ӱмбалне первый гана пашазе ден кресаньык-шамычын шкеныштын эрыкан государствыштым ыштен. Ленинын вуйлатымыже почеш мемнан элысе калык-шамыч у, социалистический обществым ышташ тӱҥальыч.

Октябрьский революций деч 6 ий вара, 1924 ийыште Ленин колен. Но Ленинын великий ученийже кодын, кучедалмашеш пеҥгыдемше коммунистический партий кодын, тудым Ленин пашам умбакыжат шуктен шогышо Сталин йолташ вуйлата.

Ынде латшым ий эртыш, Ленин уке. Но тудын пашаже ила! Калык-шамыч Ленинын туныктымыжым нигунамат огыт монцо.

Тиде жапыште ме кугун ончык каенна. Коммунистический партийын да великий Сталинын вуйлатымышт дене мемнан эл нигунам уждымо чапле сеҥымаш-шамычым ыштен. Ленин мо нерген мечтатлен, мом ышташ шонен гын, тудо мемнан элыште гений Сталин вуйлатыме почеш ыштыме. Мемнан эл куатле социалистический державыш савырнен. Мемнан элыште шӱдӧ дене фабрика ден завод-шамыч, шӱдӧ тӱжем дене школа-шамыч, дворец-шамыч, колхоз-шамыч—ыштыме.

Шарныза, йоча-шамыч: мыланна тыгай чапле илышым Ленин ден Сталин ыштеныт. Нунылан калык курым мучко таум ышташ тӱҥалеш.

В. И. ЛЕНИН ден Я. М. СВЕРДЛОВ Москвасе Революций площадьыште (1918 ий 7 ноябрь).

М. ЗОЩЕНКО

Кузе Ленин тунемын

Ленин пеш сайын тунемын. Гимназийым сайын пытарымыжлан шӧртньӧ медальым налын.

Высший учебный заведенийыштат тудо пеш сайын тунемеш ыле, но начальник-шамыч революционер улмыжлан тудым университет гыч луктыныт.

Ленинлан университетыште тунемаш лийын огыл. Ленин олмышто улшо вес еҥ гын, высший образований деч посна кодеш ыле, но Ленин шинчымашым налашак тыршен.

Тудо аважлан: „мый кузе гынат высший школым тунем пытарем" манын каласен.

Жап эре ончыко каен. Университет гыч лукмылан кок ият эрта. Пытартышлан, Ленин министрлан йодмашым возен пуэн. Тудо икганаште высший школлан экзаменым сдатлаш разрешенийым йодын.

Министр ӧрмыж дене шоналтен:

„Кузе тудо икганаште чыла экзаменым сдатлен кертеш? Вет тудо высший школышто тунемын огыл. Йӧра. Мый тудлан разрешитлем, но тудо садак экзаменым сдатлен ок керт".

Министр деч разрешенийым налмек, Ленин экзаменлан чот ямдылалташ тӱҥалын.

Тудо кечегут книга дене шинчылтын, лудын, возен, йылме-шамычым тунемын, перевод итлен да молымат ыштылын.

Кеҥежым садыште кабинетым ыштен. Тушко кажне эрдене коштын, шкетынак кечывал марте заниматлен.

Каныме да йӱштылмӧ деч вара тушкак заниматлаш каен да 3—4 час пашам ыштен.

А кастене, прогулко да йӱштылмӧ деч вара тудо адак книгам лудын.

Тудын тыге шуко заниматлен кертмыжлан ешышт ӧрыныт. Но Ленин тыге каласен:

— Еҥ сайын кана гын, тудо шуко тунемын да пашам ыштен кертеш. Чынже денак Ленин канышым моштен эртарен, ик час пашам ыштыме деч вара гимнастикым ышта улмаш. Ик час але кок час возымек, йӱштылаш коштын.

Сайын канымек, чодрашке коштын толмекше, адакат книгам лудын.

Кеҥежым заниматлыме кабинет воктене тудо турникым ыштен Тушто упражненийым ыштылын.

Сай кече годым тудо кок-кум ганат йӱштылын. Ийын пеш мошта улмаш.

Ленин физкультурым ыштен, йӱштылын, садланак вет тудо шуко жап пашам ыштен кертын да Высший школлан ик ганаште экзаменым сдатлаш ямдылалт шуын.

Тудо кок ий наре тыге чот тунемын. Тиде жапыште университет курсым тунемын шуктен, а моло-шамыч ныл ий тунемыныт.

Ленин чыла экзаменым сдатлен да первый степень дипломым налын.

Тунам чыла профессор-шамыч тудлан тыге ойленыт:

— Тиде ӧрмашан. Тый вет университетыштат тунемын отыл, мемнан лекцийнамат колыштын отыл. Кузе тыге тый сайын ямдылалт кертынат. Очыни, тыланет иктаж кӧ гынат полшеныт.

Ленин ойлен:

—Уке, мый шкет заниматленам. Тыге каласымылан профессор-шамыч эше утларак ӧрыныт.

Но профессор-шамыч ден министр Ленинын кугу ушан, способный улмыж деч поснак пашам кугун ыштен кертмыжым шинчен огытыл. А Ленинын физкультурым кӱрылтде ыштымыже да сайын канымыже тудлан пашам ышташыже кугун полшеныт. Садланак Ленин тунеммашым чапле сеҥымаш дене пытарен кертын.

ВСЯ ВЛАСТЬ СОВЕТАМ!

Южгынам чернила атымат кочкаш лиеш

Ленин латныл тылзе кугыжан тюрьмаште шинчен.

Тудо шкетлан ыштыме пычкемыш изи камерыште шинчен.

Тудо тиде камерыштат кече мучко пашам ыштен.

Тушто эрдене гимнастикым ыштен да вара книгам возаш тӱҥалын.

Тудо тыште пеш кӱлешан, революционный „Развитие капитализма в России" книгам возен.

А тюрьмаште возаш чареныт улмаш. Тушто карандашымат, перамат, черниламат—нимат пуэн огытыл.

Тушто книгам гына лудаш лиеш улмаш. Арестованный-шамычлан родной-шамычышт книгам колтыл кертыныт.

И вот Ленин тунам тиде книга-шамычеш возаш тӱҥалын. Книгаш иктаж-мом возымым тюрьмаште иктат ынже шиж, манын моштен возаш кӱлеш. Вет родственник-шамычлан пуэдышаш деч ончыч тюрьмаште чыла книга-шамычымат терген лектыныт, книгаште кеч ик мутым возымым ужыныт гынат,—тудо книгам йӱлалтеныт.

А революционер-шамыч шӧр дене возаш лийме нерген шинченыт.

А возымым лудашлан тиде кагазым лампе але сорта тулеш ырыкташ кӱлеш, тунам шӧр шемалгын кояш тӱҥалеш, кагазыште кӱрен-рак буква-шамыч лектедат, тыге мом возымо—чыла лудаш лиеш.

Вот Ленинат тыгак—книгасе поляш да корно-шамыч коклаш возкален.

А родной-шамычше тидын нерген шиненыт. Кажне книгам мӧҥгеш налмеке кажне листым лампе тулеш ырыктеныт, лудыныт да переписыватленыт.

Тыге Ленин тюрьмаште шке книгажым возен.

Но тыге пашам ыштыме годымат пеш чот шекланаш кӱлеш улмаш.

Если тюрьмаште эскерыше тудын тыге возымыжым ужеш ыле гын, Ленинлан сай ок лий ыле. Тунам черле лиеш гынат, тудлан шӧрым пумым чарнат ыле. Адак иктаж-мо семын чот наказатлат ыле.

А эскерыше камерыш пеш чӱчкыдын пуреден коштеден. Але арестованный мом ышта манын, омасасе изи окна гыч ончен.

Тунам Ленин теве кузе шонен луктын. Тудо кинде дене изи чернила ате-шамычым ыштылын, тушко шӧрым опталын да шӧрышкӧ мумо перажым чыкалтен возен.

Вот ик гана эскерыше чоян гына омсасе окна гыч онча да ӧрын кая: Ленин воза.

Эскерыше писын омсам почеш, камерыш пура да ойла:

— Тый логальыч! Вет кызыт тый ала-мом возышыч.

Ленин шке чернила атыжым налеш да тудым спокойно умшашкыже пыштен, кочкеш.

Эскерыше ойла:

— Тый мом ыштылат! Вет чернила атым кочкат.

Ленин ойла:

— Тый сокыр лийынат ала - мо. Тиде чернила ате огыл, а кинде. И вот мый тудым кочкам.

Эскерыше онча,—чынак кинде. Шона:

„Очыни, мыйын шинчам локтылалтын. Мый чернила атым кочкеш шонышым".

Тыге шонен, эскерыше лектын каен. А Ленин тунамак кинде дене вес чернила атым ыштен, тушко шӧрым опталын да адакат возаш тӱҥалын.

Керек-кунамат, эскерыше толмо годым, Ленин шке чернила атыжым спокойно кочкын колта улмаш. Тудо даже тамле улмаш, вет тиде—кинде ден шӧр.

Ленин тюрьма гыч лекмекыже, шкенжын роднойжо да палымыже-шамычлан воштылалын ойлен:

— Шинчеда, ик гана мыланем йӧсырак лие: кок шагат жапыште мыланем куд чернила атым кочкаш логале.

Чыланат воштыл колтеныт.

Новая Тара тюрьмасе следовательын комнатыштыже В. И. ЛЕНИНЫН Н. К. КРУПСКАЯ дене вашлиймашыже.

КУЗЕ ЛЕНИНЛАН КОЛЫМ ПӦЛӦКЛЕНЫТ

Ик гана Владимир Ильич Ленин шкенжын кремлевский кабинетыштыже шинчен да пашам ыштен.

Ӱстембалне стакан чай. Кӱмыжыштӧ кок кампетке да сукара.

Тудо ийлаште пеш чот шужымаш ыле. Садлан калык мом верештын, тудым кочкын. Ен-шамычлан киндым ик кечылан изи катыш дене пуэныт.

Конечно, Ленин йолташлан сай кочкышымат муаш лиеш ыле. Но тудо тыге ышташ чарен. Моло семынак, тудо продовольственный карточкым налын. Кунам пӱтынь эл шужен гын, тудат теммешке кочкын илен кертын огыл. Тудо даже чайымат сакыр дене огыл, карамелька дене йӱын.

Вот тыге Владимир Ильич Ленин шинча, пашам ышта, перерывше годым эр кочкышым ышта—чайым йӱэш да сукарам кочкеш.

Омса почылтеш, секретарь пура.

Тудо Ленинлан ойла:

—Петроград гыч кол паша дене управляющий толын. Тудо тыйым ужнеже. Ленин ойла:

— Йӧра, пурыжо.

Вот управляющий пура.

Тудо простой колызо. Кол промышленностьым саемдыже манын, тудым революций кугу пашаш шогалтен. Шкенжын пашажлан чонжо корштен, тудо молан кол шагал кучалтме нерген Ленинлан каласаш толын. Пушым ачалаш да вапшым налаш окса кӱлеш. А то кол, мемнан советский вапшым вучыде, английский вӱдыш ийын кая.

Вот управляющий колын молан укежым Ленинлан каласкала да шкеже письменный ӱстел дене шога. Ленин кок гана пӱкеным ончыктен, шинчаш каласа гынат, тудо пӱкеныш ок шич.

Но тудо шинчын огеш керт. Тудо туп шеҥгелныже кугу пакетым кучен. А пакетыште копченый кол. Тиде—Владимир Ильичлан пӧлӧк.

Тиде колым вуйлатыше шкеак коптитлен. Ленинлан пӧлӧклаш лӱмынак Москвашке конден.

Тудо кабинетыш пурымек вигак пуаш шонен. Тидланак тудо Ленином вучыдымо пӧлӧк дене ӧрыктараш манын, кидшым туп шеҥгакыже кучен.

Тудо пӧлӧкым пумо годым ойлашлан мутымат ямдылен улмаш. Вот, дескать, тиде тыланет, шергакан Владимир Ильич. Кугу огыл копченый кол. Тазалыкешег коч да тӧрлане.

Кунам тудо кабинетыш пурен, тудо изишак ӧрмалген, тудын ойлаш ямдылыме мутшо вуй гыч лектын каеныт. Садлан тудо мутланымаш деч вара пӧлӧкым пуаш шонен. Тидланак, тудын пакетше туп шеҥгеланже кодын.

Вот тудо копченый колым йӧндымын кучен шога, да Ленинлан Петроградыште молан кол уке нерген каласкала. Ленин ойла:

— Оксам ме тыланда пуэна. Тендан чыла йодмыдамат шуктена. Калык коклаште шужымашым шагалемдашлан, те, пожалуйста, шукырак колым кучыза.

Ленин колызо дене прощатлен. А тудыжо, шкенжын колжым вигак ӱстембак пыштышыжла ойлен:

— Тушто тыланет, Владимир Ильич... колым кученна... сайын коптитленна... Вич килом шупшеш...

Колызо ужеш: Владимир Ильич келшыдымыла коеш. Даже ӧрын.

Колызо эше чот ӧрын да ойлен:

— Пожалуйста, Владимир Ильич... Кондымым нал...

Но Владимир Ильич колым налын огыл.

Тудо писын каласен:

—Тыйым, йолташ, благодаритлем, но мый колым налын ом керт. Мемнан элыштына йоча-шамыч шужен илат... Те арам тудым мланем конденат.

Колызо нимом ышташ ӧрын. Да мом ойлыштеш шкеат ок пэле:

— Пурл... — ойлаш тӧча.— Пеш коя кол... Викак вӱдешак кученна...

Колызо ужеш: Ленинын кидше звонок деке мия.

„Томаша—колызо шона,—мо тыгай лийын кайыш."

Звонокым колын, секретарь толеш. Ленин тудлан ойла:

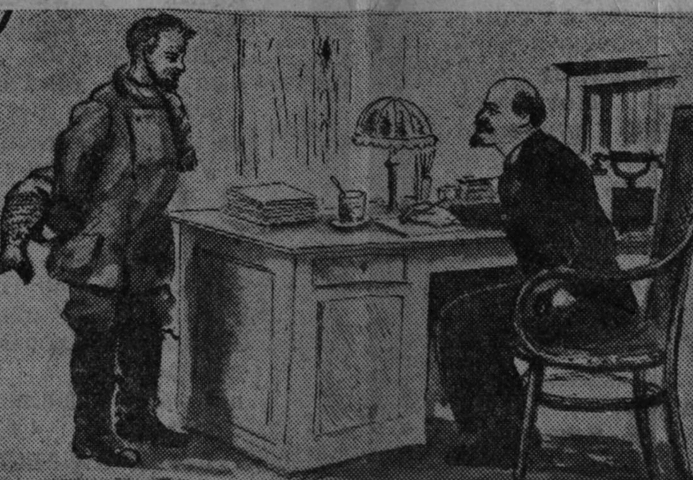
— Вот мо. Тиде колым нал да йоча пӧртыш колто.

Колызын утыж денат ӧрмыжым ужын, Ленин тудлан кидым шуялтен да каласен:

— Йоча-шамыч лӱм дене тыйым, йолташ пӧлӧкым кондыметлан благодаритлем.

Ленин дене прощатлымек, колызо кабинет гыч ойлышт лектын:

—Эх томаша, титак лийын.

В. И. ЛЕНИН Всероссийский субботникыште. (1 май 1920 ий. Кремль).

М. ЗОЩЕНКО

Кузе Ленин тамак шупшмым чарнен

Ленин латкандаш ияш улмыжо годым тамакым шупшаш тӱҥалын.

Тунам тудо студент улмаш. Тудын тамак шупшаш тӱҥалмыжлан нимогай ӧрмашат лийын кертын огыл.

Кунам иктаж латкок ияш изи йоча шупшеш—вот тиде ӧрмаш. А студент-шамыч шукышт шупшыт. Тек шупшыт—нуно вет кугу улыт.

А Ленин деке эреак тудын йолташышт толеденыт. Чылан гаяк шупшыныт. Комнатыш пурен шинчытат, мутланат, ӱчашат, а шкешт паровоз семын шикшым тӱргыктат ыле.

Тыгак Ленинат шупшаш тунемаш тӱҥалын.

Конечно, тамак шупшмаш тазалыклан пайдале огыл. Тидын дене еҥ-шамыч кокырат, шагал кочкыт, явыгат да черле лийыт. Но кӧ шупшаш тӱҥалыныт гын, нунылан кудалташ куштылгак огыл.

А Ленинын аваже, Мария Александровна врачын ӱдыржӧ улмаш. Тудо тамак шупшмын пеш кугу эҥгек кондымыжым пален. Йӧратыме эргыжын тамак шупшаш тунеммыжлан пеш ойгырен.

Тудо эргыж деч ик гана велэ огыл тиде койышым кудалташ йодын. Но Владимир Ильич тидлан шыргыжалын велэ ойлен:

— Нимат огыл. Мый таза улам. Мыланем тиде пешыжак эҥгек огыл.

Но Мария Александровна шке эргыжым пешак йӧратен, тидлан лийын тудо иктаж кузе да тудлан шупшмыжым кудалтыкташ решитлен.

Кужу жап тудо мом ышташ да кузе чараш шинчен огыл.

Вот ик гана тудо нарошно каласен:

— Ме тыйын ачат—Илья Николаевичын колымыжо деч вара пенсий дене гына илена. Мемнан пенсийна изи. Кажне уто кучылтмаш хозяйствыште отражатла. Тыйын папиросет шергын ок шого гынат, тый от шупш гын, хозяйствылан сайрак лиеш ыле.

Тудо нарошно тыге каласен. Папирос пеш шулдо улмаш. Хозяйствылан тиде отражатлалтын кертын огыл. Но аважлан эргыжым шупшыктымыжо пешак шуын огыл. Тидланак тудо тыге каласен.

Аважын тиде мутшым колыштмек, Владимир Ильич каласен:

Вот тидын нергенже мый шоналтен омыл. Проститле авий. Йӧра, мый тачак шупшаш кудалтем.

Тиде шомак дене Владимир Ильич кӱсенже гыч папиросым луктын да ӱстембаке пыштен. Тиддеч вара тудым логалын огыл.

Кӧ шупшыт гын, нуно тамака шупшмым вигак кудалташлан могай волян лияш кӱлмым палат.

Южо пеҥгыде огыл еҥ-шамыч тамак шупшмым кудалташ доктор деч полышым йодыт.

Доктор шамыч тамак шупшмаш деч кораҥашлан нунын умшаштым ала могай эм дене шӱрат.

А шупшаш чарнен кертдыме-шамычым доктор-шамыч усыпитлат да нунылан тамак шупшмын эҥгекше нерген тӱрлӧ шучко ой дене внушатлат. Тунам велэ нине еҥ-шамыч шупшаш кудалтат. Тиддеч варат шукышт огыт кудалте.

Но Ленинын пеш кугу воляже улмаш. Тудо нимогай доктор деч посна шупшмым кудалташ решитлен да чынже денак кудалтен. Тетла нигунам шупшын огыл.

Тиде виян еҥ, кӱртньӧ гай волян улмаш.

Чыла еҥ-шамычланат тудын гаяк лияш кӱлеш.

Субботникыште

Мый Чудово монастырьыште иленам. Строительный пашазе-маляр ыльым. Мыйын окнам Правительство пӧртын под'езд велышкыла ыле, Ленинын квартирышкыжат тиде под'езд гычак коштыт. Чӱчкыдынак Ленинным ужаш логалын.

1920 ийыште 1-ый май годым Москвасе Йошкар площадь гыч пушка всероссийский субботник нерген увертарен. Ме, Кремльысе пашазе да Совнаркомысо служащий-шамыч, Драгунский плацым оҥа, кӱй-шамыч, тӱрлӧ шӱкшак деч эрыктышна. Мемнан дене пырля Ленинат пашам ыштыш. Тудын кидыштыже кирка ыле. Пашам пыташымат, мый плацыш пурмаште Ленинын паша ыштымыжым ончен шогышым.

Шарнем тыгай случайым каласышт.

Драгунский плац решетка дене авырыме ыле, и тушто часовой шога. Ленин ден ала могай кужу военный еҥ оҥам налыныт да ӧрдыжыш нумал каеныт.

Капка лишан решетка вес могырешла нуно оҥам пыштеныт. Военный еҥ ошкылын колтен.

Часовой кычкыралын:

— Тышан оҥам пышташ ок лий!

Тунам Ленин оҥам налын да ӧрдыжышкыла намиен пыштен.

Тошто михельсоновский пашазын аргыже **Степан Дмитриевич Наумовын** ойлымыжо гыч.

Парикмахерскийыште

Москвасе Кремлыште парикмахерский уло. Тунамат, 1921 ийыште парикмахерский сай ыле. Тудо парикмахерскийыш улыжат ик гана, командировкыш миймем годым велэ пураш логалын.

Лачак тиде жапыште мый первый гана московский Кремлыш логалынам. Пондаш нӱжыкташ пурышым. Ме тыште кудытын черетым вучена ыле.

Ончална: парикмахерскийыш Ленин пура, тудат нӱжыкташ. Чыланат шогална да тудым саламлена.

— Поро кече, Владимир Ильич.

— Поро кече, йолташ-шамыч.

Тудо кӱсенже гыч журналым луктат, лудаш тӱҥале. Ме тудым шинчам ӧрдыж налде ончен шинчена.

Шукат ыш лий, ик вер ярсыш. Ильичлан черет деч посна шинчаш шӱдышт.

Тау тыланда, — мане Ленин, — мыланна черетым да порядкым эскераш кӱлеш. Вет законым ме шкеак луктына. — Тудо шке черетшым вучаш тӱҥале.

Ленинградысе „Красный выборжец" заводысо пашазе **Григорий Иванович Ивановын** ойлымыжо гыч.

Китайыште военный действий-шамыч

Цзянси провинцийын северыштыже тӱжем утла еҥан японский отряд авиаций ден броневик-шамычын полшымышт дене шукерте огыл Наньчан деч 35 километрлан юго-востокыштырак улшо китайский позиций-шамычым атаковатлен. Китаец - шамычлан чакнен каяшыже логалын. Эрлашыжым китайский войска-шамыч контрнаступленийым ыштеныт да кӱчык жапан лийше бой деч вара тошто позицийыштым налыныт.

Хубей провинцийыште китаец-шамыч Ханькоу гыч северышкыла кайыше японский воинский поездым рельс деч ӧрдыш колтеныт.

Военный самолетым ужалымаш

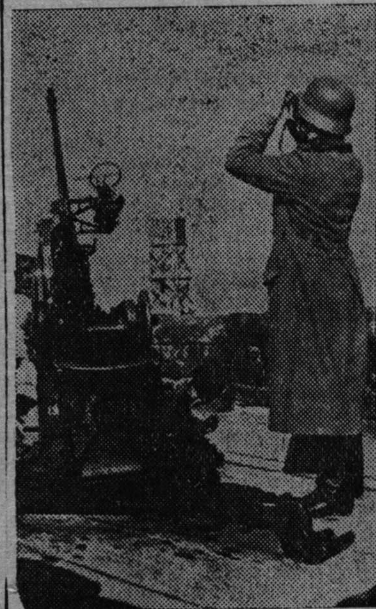
США-ште кажне тылзеда 700 наре военный самолет ышталтеш. Ыштен лукмо самолет-шамыч Англия ден Соединенный Штат-шамыч коклаште тӧр пайлалтыт. Туге гынат, Англия ыштен лукмо бомбардировщик-шамычым 70 процентшымат утла налеш.

Ноябрьыште США гыч вес эллашке 291 самолетым ужалыме, нинын кокла гыч 190 самолетым Английыш, 48—Канадыш, 15—Голландский Индийыш, 9—Мексикыш да 6 самолетым южный Африкыш да моло эллашкат ужалыме.

Греция ден Италия коклаште война

Тиде кечылаште греческий войска-шамыч Валоныш кайыме тӱҥ корнышто улшо Дукати деч 1,5 мильлан северыштырак кредал шогат. Грек-шамыч итальянский контратакым чактарат. Тепелене сектор гыч пурышо сведений-шамыч почеш пале, грек-шамыч Левани ден Фратаним налыныт. Валоным север гыч атаковатлашлан лийын, эҥерын ӱлыл течений лоп верышкыже шуаш тыршен, Вито эҥер деч востокышкыла ончыко каят.

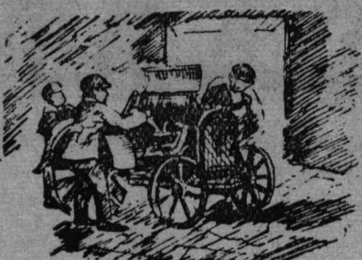
Грек - шамычын Тепеленем налмышт нерген увертарымаш кызыт але рашак огыл.

Англо германский война. Снимкыште: Германский куштылго зенитный орудий Остенда районышто Бельгийский побережьеште. (ТАСС фото).

Вашке нуно тракторым виктараш тӱҥалыт

Пионер ден тунемше-шамычын йодмышт почеш октябрь тылзыште мемнан школеш МТС-ын механикше Бурков трактор тунемме кружокым почо. Пионер-шамыч пеш куанышт, чылаже 30 пионер тракторым тунемаш тӱҥальыч. Бурков йолташ йоча-шамычлан кызыт распределительный клапан нерген умылтара, тудо чылаже 10 занятийым эртарен. Кружковец - шамыч тракторым кугу куанымаш

дене тунемыт, кажне занятийым куанен вучат. Пионер - шамыч кружокышто тунем пытарымек, тракторым виктараш тӱҥалыт. Кӱлеш лиеш гын, нуно танк ӱмбак кӱзен шинчын, родина верч, тушман ваштареш каен кертыт.

А. Тупицына.
Звениговский район, Кужмарский НСШ.

Жапым веселан эртарем

Теле каникулым мыят веселан эртаршым. Ош лум ӱмбачын ече дене мунчалтен, тӱрлӧ ход-шамыч дене кошташ тунемынам. М. Шкетанын ойырен налын лукмо произведений-же-шамычым лудынам.

Йошкар Армийын 23-шо идалыкше темме лӱмеш модель-шамычым ямдылем.

Назаров Васлий.
Параньгинский район, Куракинский средний школа.

ЕЧЕ ДЕНЕ

Чевер кече кӱш кӱзалын,
Мамык лумым йылгыжта.
Писе ечышке шогалын,
Меже ял гыч лектына.

Теле кечын южяндар,
Ече ден кошташ пеш сай.
Ой, мотор, мотор январь,
Тый эртен эше ит кай.

Остроумов Феликс.
Звениговский район, Красноярский НСШ, 7-ше класс.

Ече дене

Фотоэтюд С. ЧУРШУКОВЫН.

Катокым ыштышна

Ик гана ме, тунемше-шамыч, урок деч вара тӱшкан погынышна да школа ончылан катокым ыштышна. Кызыт ме яра жапна годым катокышто мунчалтена.

Пидалин Александр.
Сернурский район, Родионовский НСШ.

Задача

20 метр кутышан вара шога. Вара дене эҥыремыш кӱза. Кечывалым эҥыремыш 5 метр кӱкшытыш кӱза, а йӱдым нал метрым мӧнгеш вола. Мыняр кече гыч эҥыремыш вара вуйыш кӱзен шуэш?

Тушто

Паровоз мӱгыра, да каен ок керт.

Федотов Степан.
Волжский район, Нагоринский начальный школа.

Анаграмма

Улам мый растений, ончыл буквам кудалте, лиям ӱдыр лӱм, эше ик буквам кудалтет — эҥер мый лиям.

Иванов Петр.
Косолаповский район, Б.-Руяльский НСШ.

Метаграмма

„Ы" дене — илыше,
„У" дене — кочкышым пыштат.

Орлов Петр.
М.-Турекский район, М.-Куптинский НСШ.

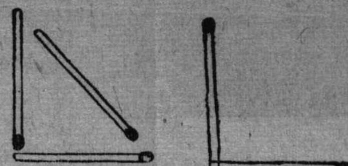
Ответ-шамыч

(1940 ий 21 декабрьысе „Ямде лий"-ым ончо).

Тушто. 1. Шӱдыр. 2. Ломыж.

(1940 ий 28 декабрьысе „Ямде лий"-ым ончо).

Задача

Тушто. Кӧгӧн.

Шарада. Ракета.

Туштан сӱрет. Сӱретым унчыли савырлат гын, ур коеш, шӧрын кучет гын, мераҥ кудалмым ужат.

Индешымше январь 1905 ий

1905 ий 3 январьыште Петербургын эн кугу заводыштыжо — Путиловскийыште (кызыт Кировский завод) стачка тӱҥалын. Тиде стачка завод гыч нал пашазым луктын колтымо верч тӱҥалын. Путиловский заводышто стачка писын кушкын, тудын дек Петербургын моло завод-шо-шамыч да фабрикыже-шамыч ушнен улыт. Стачка кумдан шарлен. Кугыжан правительство движенийым тӱҥалтышыштыжак темдалаш решитлен.

Эше 1904 ийыштак, путиловский стачка деч ончыч, полиций, провокатор поп Гапонын полшымыжо дене, пашазе-шамыч коклаште шке организацийжым—„Собрание русских фабрично-заводских рабочих"-ым ыштен. Тиде организацийын Петербургын чыла районлаштыжат шкенжын отделенийже - шамыч лийыныт. Стачка тӱҥалмек поп Гапон шке обществыжын погынымашлаштыже провокаторский планым предложитлен: 9 январьыште чыла пашазе-шамыч погынышт да тек кугыжан портрет-шамыч дене Зимний дворец деке кайышт да шке нуждашт нерген кугыжалан йодмашым (петицийым) пушт. Пуйто, кугыжа калык дек лектеш да калыкын йодмыштым шукта манын умылтараш тӧченыт. Гапон пашазе-шамыч ӱмбак лӱйкалымашым тарватымаште кугыжан охранкылан полшаш пижын.

Петиций пашазе-шамыч погынымашлаште обсуждатлалтын, тушко тӧрлатымаш ден вашталтымаш-шамыч пурталтыныт. Эрыкым кугыжа деч йодмаш дене огыл налыт, а кидыште оружий дене сеҥен налыт манын, нине погынымашлаште большевик-шамыч выступатленыт. Пашазе-шамыч ӱмбак лӱйкалаш тӱҥалыт манын, большевик-шамыч шижтареныт. Но Зимний дворец дек каймашым нуно чарен кертын огытыл. Пашазе-шамычын ӱжашыже нунылан кугыжа полша манын эше ӱшанен.

1905 ийын 9 январьыште эрден эрак пашазе-шамыч Зимний дворец дек каеныт, тушто тунам кугыжа лийын огыл. Чылаже уремлаште 140 тӱжем утла еҥ погынен.

Николай II оружийдыме пашазе-шамыч ӱмбак лӱйкалаш кӱштен. Тиде кечын кугыжан войска-шамыч тӱжем утла пашазым пуштыныт, 2 тӱжем утла сусыртеныт. Петербургын уремлашт пашазе-шамычын вӱрышт дене леведалтын.

9 январь кече „Вӱран рушарня" маналташ тӱҥалын. 9 январьыште пашазе-шамыч, вӱран урокым налыныт. Тиддеч вара пашазе-шамыч, кучедалмаш дене гына шке правам налын керташ лиймым пален налыныт. 9 январь касланак пашазе районлаште баррикада-шамычым ыштылаш тӱҥалыныт. „Кугыжа мемнам почкен, ну-меат тудым почкена!"—манын пашазе-шамыч ойленыт.

Тиддеч вара пашазе-шамыч уремыш „долой самодержавий" лозунг дене каеныт. Январьыште стачечник-шамыч шот кугу цифрыш — 440 тӱжемыш шуын. Ик тылзе коклаште эртыше пӱтынь лу ийысе дечат шукырак пашазе бастоватлен. Пашазе движений пеш кугу кӱкшытыш нӧлталтын.

Российыште революций тӱҥалын.

Отв. редактор—
П. А. КЛЮКИН.